

Magyar Ágnes Zsófia

SAT: érettségi-felvételi – másképpen. Interjú Gordon Győri Jánossal

Amerikában a diákoknak is van beleszólása az érettségi követelményekbe

Az Egyesült Államokban a XX. század elején bevezetett, a felsőoktatási felvételi eljárásokban alkalmazott SAT és az ehhez hasonló ACT vizsgarendszert az elmúlt évtizedekben Európa több országa átvette. Hazánkban egyelőre még mindig monopolhelyzetben van a megújított, sok szempontból mégis hagyományosnak mondható érettségi-felvételi struktúra. Az USA több mint százéves „találmányáról”, az SAT és az ATC vizsgarendszerről, ezek sokoldalú gyakorlati alkalmazhatóságáról Gordon Győri Jánost, az ELTE egyetemi docensét, a Radnóti Miklós Gyakorló Általános Iskola vezetőtanárát kérdeztük.

- **Mit takar az SAT rövidítés, és mi hívta életre ezt a rendszert?**
- Az SAT mozaikszó, amelynek az idők során többször is megváltoztatták a feloldását: a *Scholastic Aptitude Test*, a *Scholastic Assessment Test*, de az *SAT Reasoning Test* megnevezésnek is nagyon hasonló a jelentése, hiszen a tanulók iskolai alkalmasságát, rátermettségét méri immár 108 éve a felsőoktatási felvételi eljárás nem kötelező részeként. Figyelembe veszi azt a fontos tényezőt, hogy a gyerekek sokáig csak általános ismereteket szereznek az iskolában. Az SAT-rendszer létrejöttében a társadalmi háttér, az erős mobilitás domináns volt, hiszen Amerikában évente egy-másfél millió bevándorlóval kell számolni, és ez szinte lehetetlenné teszi a kulturálisan erősen kötött tartalmú oktatást és teljesítménymérést, pontosabban ennek kizárólagosságát. A jelentős tanszabadság, a 13 ezernél is több oktatási körzet, amelynek mindegyike más és más oktatási alapelveket és gyakorlatot követ, ugyancsak indokoltá tette egy olyan, a felsőfokú intézmények felvételi eljárásának a részeként alkalmazható vizsgarendszer megalkotását, amely nagyrészt kiküszöböli a műveltségbeli és egyéb különbségeket.
- **Miből áll az SAT vizsga, és milyen iskolákba jogosít továbbtanulásra?**
- Az SAT egyik legfontosabb vonása, hogy évente több alkalommal is teljesíthető, ám szemben a magyar érettségi szisztémával, nem áll felette állami „monopólium”, amely egységesített felvételi rendszerben követeli meg a diákok felsőoktatásra való érettségének mérését. Az SAT-t ugyanis annak idején egy vállalkozásszerűen működő egyetemközi intézmény hozta létre, nem pedig az állam, a szövetségi kormány (amelynek egyébként 1970-ig még csak olyasféle szervezete sem volt, amelyet az európai oktatási minisztériumoknak lehetne megfeleltetni). Nincs előírva az sem, hogy valamennyi felsőoktatási intézménybe jelentkező tanulónak rendelkeznie kell – adott számú – SAT vizsgával. Így az egyetemek, főiskolák egyéni döntésén múlik, hogy kéri-e az SAT-k eredményét, s ha igen, hogyan: az eddig teljesített vizsgák átlageredményeit vagy csak a legjobb teljesítményt számítják-e be. A tapasztalat azt mutatja, hogy a legakadémikusabb egyetemek és főiskolák a sorozatos SAT-k együttes eredményét kéri.
- **Mivel az SAT csak egy része a felsőoktatási felvételinek, milyen egyéb részelemei vannak a hivatalos továbbtanulási eljárásnak az Egyesült Államokban?**
- Az SAT vizsga mellett az egyetemek, főiskolák számos más, a diák rátermettségét mérő eszközzel válogatják ki leendő hallgatóikat. A tipikus felvételi kritériumok között van az önéletrajz, a motivációs levél, a középiskolai eredmények átlaga, az oktatói ajánlás(ok) és a szociális elkötelezettség is. Van olyan felsőoktatási intézmény, amely például az itt felsorolt valamennyi dokumentumot igényli a felvételi döntéshez, és van, amelyik csak egyet-kettőt kér ezek vagy más hasonló lehetőségek közül.

– **Milyen részei vannak az SAT vizsgának?**

– Fontos megkülönböztetni az SAT-I. és az SAT-II. vizsgát. Míg az előbbi a kognitív képességek nyelvi és matematikai szempontú mérésére szolgál, addig ez utóbbi kifejezetten a tantárgyi mérést célozza meg, ezért sokkal inkább ismeretközpontú, mint a másik vizsga. Az SAT-I. három részből áll: matematika, írás és kritikai olvasás – persze, mindezt kiegészíthetik egyéb altesztek. Összesen 3 x 800, azaz 2400 pont érhető el ezen a vizsgán, s ehhez jöhetnek még az esetleges altesztpontok.

– **Milyen feladattípusok találhatók a vizsga tantárgyi felmérő részében? Mennyi idő áll a diákok rendelkezésére, hogy megoldják azokat?**

– Mivel az anyanyelvi készségek kapnak nagyobb hangsúlyt, az azt mérő feladattípusokra összesen 130 percük van a diákoknak, míg a matematikai tesztet 60 perc alatt kell megoldaniuk. Az írásvizsga két részre bontható: egy feleletválasztós tesztre (70%) és egy esszéírással (30%). Utóbbinál nagyon fontos kritérium, hogy a tanárok nem vehetik figyelembe a diákok iskolai képzettségének minőségét, amely a lakókörzeti iskolázás elterjedtsége miatt sokszor inkább a tanulók szociális helyzetével függ össze, semmint az intellektuális képességeikkel, így bármilyen lexikális tévedéssel megírt esszére kaphatnak a diákok maximumpontot: a lényeg az, hogy az esszé mint szöveg minél tökéletesebb legyen. Ezt nagyon jól megtanítják az amerikai középiskolákban. A feleletválasztás főként hibaaazonosításból, mondatok és bekezdések kiegészítéséből áll. A kritikus olvasás egy 2 x 25 és egy 20 perces feladatsort tartalmaz. Ez a szókinccset, a szóértést, valamint a szövegértelmezést méri: társadalomtudományi, természettudományi, humán tudományok dokumentumok vagy személyes narratívák alapján.

– **Milyen nehézségek merültek fel eddig az SAT-rendszerre vonatkozóan?**

– Nagyon fontos, hogy ennek a vizsgatípusnak is piacorientáltnak kell lennie, pontosabban: ez maga piaci termék. Ha az egyetemek nem találnák megfelelőnek, akkor egy idő után nem lenne rá szükség, s egy másik vizsgarendszert dolgoztatnának ki vagy vásárolnának meg a mára már hatalmas és roppant kompetitív amerikai vizsgaeszköz-előállító iparban. Persze az egyetemek ma is választhatják az egyik konkurens vizsgarendszert, az ACT-t. Míg az ACT használata elsősorban a hagyománykövetőbb államokban, a kontinens belső részein jellemzőbb, addig az SAT-t a két partvidéken részesítik előnyben. Vannak olyan intézmények is, ahová a továbbtanuláshoz nem szükséges ilyen jellegű felvételi vizsgát tenni, ilyenek a Liberal Art College-ok, amelyek általában sem az SAT, sem az ACT letételét nem követelik meg a hozzájuk jelentkező középiskolásoktól. Az SAT vagy az ACT vizsga teljesítése egyébként a diákoknak pénzbe kerül; ez az összeg ma 50 dollár alkalmanként.

– **Milyen kritikák érték és érik manapság az SAT-t?**

– A legfőbb kritika az esszéírási feladattípust érte, hiszen – bár két független elemző olvassa és pontozza értékelésükbe óhatatlanul belejátszik a szubjektivitás. Magát a tesztelést mint vizsgamódszert is kritizálják; a világon szinte sehol sem szeretik ezt a mérési módszert, mégis használják, mert könnyen egységesíthető, fel lehet rá készülni, és a javításkor is csak bizonyos kérdés- vagy feladattípusok esetében merül fel a szubjektivitás lehetősége. A nyelvi teszteknél kritikaként merült fel a nem amerikai anyanyelvűek hátránya, hiszen sok az ázsiai diák, akiknek nehezebb azt a szintet produkálni, amelyet az Egyesült Államokban született társaiknak.

– **Milyen nemzetközi sikerekkel büszkélkedhet az amerikai vizsgarendszer, és hazánkban várható-e a bevezetése?**

– Az elmúlt évtizedekben a világ több országában átvették ezt az érettségi-felvételi módszert, persze a saját nemzeti sajátosságaira szabva. Izrael és Svédország is jó példa erre. Minthogy ez a rendszer nagyon nagy választási lehetőséget kínál mind a felsőoktatási intézményeknek, mind pedig a továbbtanulni szándékozó tanulóknak, várható a nemzetközi továbbterjedése. Noha az elmúlt években a magyar érettségi-felvételi rendszer igazi paradigmaváltáson ment keresztül, központi állami szervként továbbra is az Oktatási

Minisztérium határozza meg a követelményeket, illetve a középszintű szóbeli kivételével magukat a feladatokat is; így arra a fajta flexibilitásra, amelyet az amerikai felsőoktatási felvételi vizsgastruktúra képvisel, még – minden bizonnyal – sok évig várnunk kell.

Magyar, Ágnes Zsófia: SAT: graduation and admission – differently. Interview with János Gordon Győri. In the United States, students also have a say in graduation requirements

Az írás szerzőjéről

Magyar Ágnes Zsófia

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Budapest, Magyarország